

بررسی میزان تأثیر مؤلفه‌های اخلاقی در تدریس اساتید از دیدگاه دانشجویان دانشگاه کوثر بنور

The Effects of Ethical Codes in Teaching of University Teachers

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۳/۶/۱۱، تاریخ ارزیابی: ۱۳۹۳/۸/۱۳، تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۳/۱۱/۱۵

Dr. Mahboubeh Arefi- Azam Sharifi

دکتر محبوبه عارفی^۱، اعظم شریفی^۲

Abstract: Considering ethics in higher education could lead to subsequent growth and development. Growing ethics in the teachers could be resulted from knowledge, will, ability, and attitude. Teaching and ethics are inherently interwoven. teacher is the most important factor in achieving educational goals in any academic institution, the present research has been conducted with the aim of determining the role and effects of ethical codes on the university teachers' teaching from the students' viewpoint. This descriptive cross-sectional study included female bachelor students who studied geography in Kowsar University, Bojnord. Students answered to a questionnaire made on the basis of the study conducted by Motalebifard and his colleagues regarding the effects of eight basic factors and sub-categories in university teachers' ethical teaching. The questionnaire was designed on a five-degree Likert scale and measured "educational capability", "content capability", "professional interaction", "paying attention to aspects of development in students", "respecting colleagues", "good class atmosphere", "respecting the class" and "proper evaluation". The results of this study revealed that, comparing to other factors, "educational capability" and "proper evaluation" are the most effective factors in ethical teaching and teachers who are committed to the ethical codes in their teaching have higher awareness regarding the teaching methods and approaches and make proper evaluations. This means that choosing the teachers with higher educational capabilities who are informed about assessment make should be one of the main concerns in the system of higher education.

Keywords: Ethical codes, Evaluation, Educational capability, Teaching, University teachers.

چکیده: وجود اخلاق در آموزش عالی باعث رشد و بالندگی آن می‌شود. اخلاقی بودن استاد در حرفه‌اش حاصل دانستن، خواستن، توانستن و نگرش است. اخلاق و تدریس به‌طور ذاتی همسو و درهم‌تنیده می‌باشند. استاد مهم‌ترین و اساسی‌ترین عامل موفقیت در تحقق اهداف آموزشی در هر دانشگاه می‌باشد. در این تحقیق به تعیین میزان تأثیر هر یک از مؤلفه‌های اخلاقی در تدریس اساتید، از دیدگاه دانشجویان پرداخته شده است. پژوهش توصیفی-مقطعی با مشارکت ۲۳ دانشجوی مؤنت ترم دوم مقطع کارشناسی در رشته جغرافیا از دانشگاه کوثر بنور که از معدل بالای ۱۶/۵ در ترم اول برخوردار بودند انجام شد. طی پرسشنامه‌ای (بر اساس نتایج کار به-دست آمده از تحقیق مطلبی فرد و همکاران، ۱۳۹۰) دانشجویان به میزان تأثیر هر یک از هشت مؤلفه‌ی اساسی در تدریس اخلاقی اساتید با ۲۲ زیر مقوله در مقیاس لیکرت ۵ درجه‌ای پاسخ دادند. این مؤلفه‌ها کارآمدی آموزشی، کارآمدی در ارائه‌ی محتوا، تعامل حرفه‌ای، توجه به رشد همه‌جانبه‌ی دانشجویان، احترام به همکاران، فضای بحث مناسب در کلاس، احترام به کلاس و ارزشیابی درست را شامل می‌شد. نتایج نشان داد که کارآمدی آموزشی و ارزشیابی درست به‌عنوان شاخصه‌های بااهمیت‌تری در تدریس اخلاقی اساتید ایفای نقش می‌نمایند و نسبت به سایر مؤلفه‌ها از میزان تأثیر بیشتری برخوردار هستند. اساتیدی که خود را ملزم به رعایت تدریس اخلاقی می‌دانند به‌نحو بارزتری از روش‌ها و راهکارهای آموزشی آگاه هستند و ارزشیابی مناسب و عادلانه‌ی انجام می‌دهند. توجه به انتخاب اساتید با کارآمدی آموزشی بالا و آگاه به ارزشیابی درست در نظام آموزش عالی شایان توجه می‌باشد.

کلمات کلیدی: مؤلفه‌های اخلاقی، ارزشیابی، کارآمدی آموزشی، تدریس، اساتید دانشگاه

۱. دکتری مطالعات برنامه درسی، دانشیار گروه علوم تربیتی، دانشکده‌ی علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شهید

بهشتی، M-arefi@sbu.ac.ir

۲. نویسنده‌ی مسئول: دانشجوی دکتری مطالعات برنامه درسی، گروه علوم تربیتی، دانشکده‌ی علوم تربیتی و روان-

شناسی، دانشگاه شهید بهشتی، sharifi_azam2013@yahoo.com

مقدمه

دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی می‌توانند تأثیرات گوناگونی بر کیفیت عملکرد دانشجویان خود داشته باشند و رفتار، نگرش و احساسات آنها را در مقابل فشارهای شدید روانی ناشی از محیط تحت تأثیر قرار بدهند و گاهی منجر به فرسودگی آنها گردند (مرزوقی و همکاران، ۱۳۹۲). تحول اساسی و پایدار در هر جامعه‌ای در گرو متحول شدن نظام تعلیم و تربیت آن جامعه است و محور اصلی این تحول و توسعه در نظام آموزشی ارتقاء و بهبود کیفیت کار معلم و استاد و شناسایی ویژگی‌های آنها می‌باشد (عابدینی و همکاران، ۱۳۸۹). اخلاق و تدریس به‌طور ذاتی همسو و درهم‌تنیده است و محققان و فیلسوفان مختلفی به بررسی ماهیت اخلاق در تدریس و تدریس اخلاقی پرداخته‌اند (کمپبل، ۲۰۰۸).

به‌طور کلی اخلاق در تدریس شاخه‌ای از اخلاق در آموزش عالی است که مشخص‌کننده‌ی مسئولیت‌های حرفه‌ای یک استاد در تدریس و آموزش است و یکی از ابعاد تأثیرگذار در نهادینه کردن رویکردهای اخلاقی در رفتار حرفه‌ای دانشجویان و خود استادان محسوب می‌شود (مطلبی‌فرد و همکاران، ۱۳۹۰).

توجه به رشد و توسعه‌ی همه‌جانبه و به‌ویژه اخلاقی استاد می‌تواند منجر به بهبود عملکرد کلاسی دانشجویان شود (بکتر، ۲۰۰۴). رعایت کردن مؤلفه‌های اخلاقی در تدریس توسط استادان باعث اثربخشی فرایند آموزش و یادگیری می‌شود و وجود مؤلفه‌های اخلاقی در تدریس می‌تواند تضمین‌کننده‌ی افزایش اثربخشی تدریس باشد. موضوع اخلاق در آموزش عالی نیازمند کار و تلاش بیشتری است نگرانی‌های روزافزون در مورد از بین رفتن حریم‌های اخلاقی در مؤسسات آموزش عالی باعث به چالش کشیده شدن و تحت تأثیر قرار گرفتن بسیاری از فعالیت‌های آموزش عالی می‌گردد (مطلبی‌فرد و همکاران، ۱۳۹۰).

تحقیقات وسیعی در باب موضوع اخلاق در تدریس صورت نگرفته است. از معدود تحقیقات انجام شده در موضوع اخلاق در آموزش و تدریس می‌توان به پژوهش‌هایی تحت عناوین بررسی و شناسایی نشانگرهای حرفه‌ای و اخلاقی در آموزش و تدریس از نقطه‌نظر دانشجویان کارشناسی ارشد (مطلبی‌فرد و همکاران، ۱۳۹۰)، بررسی وضعیت رعایت اخلاق آموزشی توسط اعضای علمی (آراسته و همکاران، ۱۳۸۹)، جایگاه اخلاق حرفه‌ای در تدریس (اله‌ویسی، ۱۳۹۰)، بررسی مبانی اخلاق حرفه‌ای معلمان (گودرزی، ۱۳۸۸)، ویژگی‌های یک استاد خوب از دیدگاه دانشجویان (وهابی، ۱۳۹۳؛ مظلومی محمودآباد و همکاران ۱۳۸۹؛ عابدینی و همکاران ۱۳۸۹) و فلاح تفتی، (۱۳۸۹)، ویژگی‌های یک استاد توانمند از دیدگاه اساتید (والی و همکاران، ۱۳۹۳)، دیدگاه‌های اساتید و دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بوشهر در مورد ویژگی‌های یک استاد

بررسی میزان تأثیر مؤلفه های اخلاقی در تدریس اساتید از...

خوب (گشمرد و همکاران، ۱۳۹۰) و بررسی مؤلفه‌های اخلاقی تدریس (مورای و همکاران، ۱۹۹۶) اشاره نمود.

نتایج تحقیقات (وهایی، ۱۳۹۳؛ مظلومی محمودآباد و همکاران، ۱۳۸۹؛ عابدینی و همکاران، ۱۳۸۹؛ مورای و همکاران، ۱۹۹۶؛ گشمرد و همکاران، ۱۳۹۰ و مطلبی فرد و همکاران، ۱۳۹۰) نشان می‌دهد که از دیدگاه دانشجویان مؤلفه‌هایی نظیر تسلط به موضوع، خوشرویی، شیوایی بیان، ارائه‌ی مطالب در نظم منطقی، تجربه‌ی تدریس و دانش عمومی در تدریس، توجه به رشد همه‌جانبه‌ی دانشجویان، نحوه‌ی ارزشیابی، روش تدریس، شخصیت فردی و ارتباط بین‌فردی به-عنوان ویژگی‌های مشترک در تدریس اخلاقی اساتید ایفای نقش می‌نمایند.

با توجه به اینکه در تحقیقات محققین فعال در حوزه‌ی تدریس اخلاقی بیشتر به شناسایی مؤلفه‌های اخلاقی در تدریس پرداخته شده بود و میزان اثربخشی هریک از مؤلفه‌ها چندان در تدریس اخلاقی اساتید مورد پژوهش واقع نگردیده بود، در این پژوهش به بررسی میزان تأثیر هریک از مؤلفه‌های اساسی پرداخته شد تا دیدگاه دانشجویان از این حیث مورد بررسی قرار بگیرد که در تدریس اخلاقی کدامیک از مؤلفه‌ها از درجه‌ی تأثیر بالاتری برخوردار هستند؟

روش بررسی

مطالعه‌ی توصیفی-مقطعی در سال تحصیلی ۹۳-۱۳۹۲ انجام گردید. جامعه‌ی آماری دانشجویان گروه جغرافیای دانشگاه کوثر بجنورد (این دانشگاه در سال تحصیلی ۹۳-۱۳۹۲ پذیرش دانشجوی رشته‌ی جغرافیا صرفاً در جنس مؤنث داشته است) در نظر گرفته شد. به دلیل اینکه این امکان وجود داشت که دانشجویان با معدل پایین توجه کمتری به تدریس اخلاقی اساتید داشته باشند و با اهتمام به این مسئله که دانشجویان با سطح علمی بالا توجه بیشتری به چگونگی و کیفیت تدریس اساتید مبذول می‌نمایند لذا نمونه‌گیری هدفمند از نوع موارد مطلوب در نظر گرفته شد. به جهت همگنی در نمونه‌ها معیار ورود دانشجویان ترم دوم، دارا بودن معدل بالای ۱۶/۵ در ترم اول بود. اطلاعات معدل دانشجویان از طریق مدیر گروه مربوطه دریافت گردید. اهمیت این مطالعه و مهم بودن نظر آنها در صورت تکمیل نمودن دقیق پرسشنامه‌ها به دانشجویان یادآوری شد و برای مراعات ملاحظات اخلاقی پرسشنامه‌ی بدون نام در اختیار دانشجویان قرار داده شد و کلیه‌ی نمونه‌های منتخب به پاسخگویی پرسشنامه اقدام نمودند (حجم نمونه ۲۳ نفر).

جهت جمع‌آوری داده‌ها، پرسشنامه طراحی شد که سؤالات آن برگرفته از نتایج به‌دست-آمده از تحقیق مطلبی‌فرد و همکاران (۱۳۹۰) بود. در آن تحقیق بر اساس دیدگاه دانشجویان، استادان برای یک تدریس اخلاقی باید به هشت مؤلفه (کارآمدی در محتوا، کارآمدی آموزشی،

تعامل حرفه‌ای، کمک به رشد حرفه‌ای دانشجویان، فضای مناسب، احترام به همکاران، احترام به کلاس و ارزشیابی مناسب) با ۲۲ زیرمقوله توجه نمایند.

با توجه به اینکه محصول تحقیق مطلبی فرد و همکاران (۱۳۹۰) به نوعی مؤلفه‌ها و گویه‌های تحقیقات سایر محققین در حوزه‌ی تدریس اخلاقی را شامل می‌شد و از ویژگی‌های مشترک بسیاری برخوردار بود، بر همین اساس مؤلفه‌ها و زیرگروه‌های این تحقیق ملاک مطالعه قرار گرفت که به اختصار به تعریف هریک از مؤلفه‌ها پرداخته می‌شود و زیر مقوله‌های آن در پیرانتز عنوان می‌گردد.

۱- **کارآمدی آموزشی** (روش‌شناسی مناسب، داشتن طرح و برنامه برای تدریس، مسئولیت-پذیری در تدریس): یک معلم کارآمد در زمینه‌ی آموزشی اهداف درس را برای دانشجویان تشریح می‌کند، از روش‌ها و راهکارهای آموزشی آگاه است و برای تدریس خود روش‌هایی را انتخاب می‌کند که در کمک به دانشجویان برای رسیدن به اهداف درسی مؤثر می‌باشند (متیوس، ۱۹۹۱).

۲- **کارآمدی در ارائه‌ی محتوا** (استفاده از مطالب به‌روز برای تدریس، کار در حوزه‌ی تخصصی، روحیه‌ی جستجوگری): کلاسی که در آن مسائل اخلاقی مورد توجه قرار می‌گیرد از حیث ارائه‌ی محتوا نیز در سطح مطلوب می‌باشد و استادان حوزه‌ی فعالیت خود را چه در زمینه‌ی تدریس و چه در زمینه‌ی پژوهش مشخص می‌نمایند و در انتقال داشته‌های علمی به دانشجویان کم‌کاری نمی‌کنند (مطلبی فرد و همکاران، ۱۳۹۰).

۳- **تعامل حرفه‌ای** (عدم دید ابزاری به دانشجویان، حفظ تعادل در رابطه، برقراری تعامل حرفه‌ای با دانشجویان): تعاملات استاد و دانشجو در تدریس مهم‌ترین بخش تدریس است. بسیاری از یادگیری‌ها و آموزش‌ها در جریان همین تعاملات شکل می‌گیرد (بیرکلاند، ۲۰۰۰). تدریس اخلاقی همه‌ی تعاملات به‌صورت حرفه‌ای انجام می‌گیرد و رابطه‌ی استادان و دانشجویان بر اهداف درس متمرکز است.

۴- **کمک به رشد حرفه‌ای دانشجویان** (ایجاد علاقه و جذب دانشجویان، مستقل بار آوردن دانشجویان، مسئولیت‌پذیری در قبال دانشجویان): یکی از مسئولیت‌های بسیار مهم استاد کمک به رشد فردی دانشجویان، به‌ویژه در زمینه‌ی تخصصی خود و خودداری از انجام اعمالی مانند استثمار و تبعیض می‌باشد که منجر به کاستن از رشد دانشجو می‌گردد (مطلبی فرد و همکاران، ۱۳۹۰).

۵- **احترام به همکاران**: (شناخت متخصصان در رشته‌ی خود، احترام به همکاران): براساس این اصل یک استاد در تدریس و آموزش دانشجویان با استادان دیگر همکاری می‌کند و رشد و

بررسی میزان تأثیر مؤلفه های اخلاقی در تدریس اساتید از...

توسعه‌ی دانشجویان را به‌خاطر اختلاف با همکاران خود فدا نمی‌کند (مطلبی‌فرد و همکاران، ۱۳۹۰).

۶- **فضای بحث مناسب** (باز بودن فضای ارتباطی در کلاس، توجه به تفاوت‌ها): در تدریس اخلاقی استاد باید توانایی مدیریت مباحث در کلاس را داشته باشد و بتواند مسائل و الگوهای اخلاقی را در بحث‌های کلاسی مورد توجه قرار دهد و مباحث را در جهت اثربخشی بیشتر و به‌صورت مؤثری مدیریت کند و به‌همه‌ی دانشجویان در مباحث توجه داشته باشد (مطلبی‌فرد و همکاران، ۱۳۹۰).

۷- **احترام به کلاس** (ایجاد کلاس مطلوب، احترام به شأن کلاس، جدا کردن فضای کلاس از فضای بیرون): در تدریس و آموزش اخلاقی باید شأن و جایگاه کلاس حفظ گردد استادان و دانشجویان باید به کلاس به‌عنوان جایگاه علم‌آموزی احترام بگذارند و کلاس به‌عنوان محملی برای یادگیری و آموزش تبدیل گردد (مطلبی‌فرد و همکاران، ۱۳۹۰).

۸- **ارزشیابی مناسب و درست** (توجه به ابعاد روانی در ارزشیابی، عدم سوگیری در ارزشیابی): استادان باید از روش‌های گوناگون ارزیابی از دانشجویان آگاه باشند و براساس اهداف درس از روش مناسب برای ارزشیابی دانشجویان استفاده نمایند. در تدریس، استاد باید تلاش کند که استرس دانشجویان را نسبت به امتحان کم کند و به آمادگی ذهنی آنها برای امتحان دادن توجه نماید (کمپیل، ۲۰۰۸).

پرسشنامه‌ی تحقیق حاضر بر اساس هشت مؤلفه و ۲۲ زیرمقوله‌ی مذکور طراحی شد و برای تعیین روایی پرسشنامه نظر پنج نفر از اساتید آموزش عالی پرسیده شد و توسط آنان مورد تأیید قرار گرفت و پایایی آن بر اساس ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۸ به دست آمد که نشان از پایایی بسیار مطلوب این پرسشنامه بود. شیوه‌ی نمره‌دهی به سؤالات پرسشنامه بین ۱ تا ۵ در مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت در نظر گرفته شد که برای عبارت بسیار مؤثر امتیاز ۵ و برای عبارت بی‌تأثیر امتیاز ۱ لحاظ گردید.

داده‌های جمع‌آوری شده با آزمون‌های آمار توصیفی استنباطی از نوع t تک‌نمونه و آنالیز واریانس فریدمن از طریق نرم افزار SPSS بانسخه‌ی ۱۵ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها

نتایج تجزیه و تحلیل داده‌ها بر اساس آزمون t تک‌نمونه در جدول ۱ نشان می‌دهد که دانشجویان هریک از مؤلفه‌های تحت بررسی، کارآمدی آموزشی با میانگین ۴/۶۲ و انحراف معیار ۰/۴۷، کارآمدی در محتوا با میانگین ۳/۹۸ و انحراف معیار ۰/۶۵، تعامل حرفه‌ای با میانگین

۴/۱۰ و انحراف معیار ۰/۷۴، کمک به رشد حرفه‌ای دانشجویان با میانگین ۴/۰۲ و انحراف معیار ۰/۶۲، احترام به همکاران با میانگین ۳/۸۴ و انحراف معیار ۰/۷۲، فضای بحث کلاس با میانگین ۳/۸۲ و انحراف معیار ۰/۷۷، احترام به کلاس با میانگین ۳/۷۸ و انحراف معیار ۰/۸۰، ارزشیابی مناسب و درست با میانگین ۴/۶۵ و انحراف معیار ۰/۳۴ را به‌عنوان فاکتورهای تأثیرگذار در تبیین تدریس اخلاقی اساتید باور دارند و این مؤلفه‌ها را به‌عنوان ویژگی‌های تدریس اخلاقی پذیرفته‌اند ($p < ۰/۰۵$).

جدول ۱: تعیین پذیرش هریک از ۸ مؤلفه در تدریس اخلاقی اساتید از دیدگاه دانشجویان

مؤلفه‌های تدریس اخلاقی	میانگین	انحراف معیار	t	درجه آزادی	p-value
کارآمدی آموزشی	۴/۶۲	۰/۴۷	۱۶/۳۹۹	۲۲	۰/۰۰۰
کارآمدی در محتوا	۳/۹۸	۰/۶۵	۷/۲۲۰	۲۲	۰/۰۰۰
تعامل حرفه‌ای	۴/۱۰	۰/۷۴	۷/۰۵۷	۲۲	۰/۰۰۰
کمک به رشد حرفه‌ای دانشجویان	۴/۰۲	۰/۶۲	۷/۸۸۲	۲۲	۰/۰۰۰
احترام به همکاران	۳/۸۴	۰/۷۲	۵/۵۷۱	۲۲	۰/۰۰۰
فضای بحث کلاس	۳/۸۲	۰/۷۷	۵/۰۹۵	۲۲	۰/۰۰۰
احترام به کلاس	۳/۷۸	۰/۸۰	۴/۶۸	۲۲	۰/۰۰۰
ارزشیابی مناسب و درست	۴/۶۵	۰/۳۴	۲۳/۲۴۹	۲۲	۰/۰۰۰

طبق جدول ۲ نتایج حاصل از آنالیز واریانس فریدمن نشان می‌دهد از دیدگاه دانشجویان مؤلفه‌های مورد نظر در تدریس اخلاقی اساتید از میزان تأثیر یکسانی برخوردار نمی‌باشند. ($p=۰/۰۰۰$) و ارزشیابی مناسب و درست با میانگین رتبه‌ی ۶/۹۸ و کارآمدی آموزشی با میانگین رتبه‌ی ۶/۸۷، در تدریس اخلاقی میزان تأثیر بیشتری را دارا می‌باشند و دانشجویان برای این دو مؤلفه در تدریس اساتید اهمیت بیشتری قائل هستند و توجه بیشتری به آنها دارند.

جدول ۲: تعیین میزان تأثیر هریک از ۸ مؤلفه در تدریس اخلاقی اساتید از دیدگاه دانشجویان

p-value	درجه آزادی	خی دو	میانگین رتبه	تعداد	
۰/۰۰۰	۷	۹۶/۲۸۶	۶/۸۷	۲۳	کارآمدی آموزشی
			۳/۸۹	۲۳	کارآمدی در محتوا
			۴/۶۳	۲۳	تعامل حرفه‌ای
			۴/۲۰	۲۳	کمک به رشد حرفه‌ای دانشجویان
			۳/۱۵	۲۳	احترام به همکاران
			۳/۲۸	۲۳	فضای بحث کلاس
			۳/۰۰	۲۳	احترام به کلاس
			۶/۹۸	۲۳	ارزشیابی مناسب و درست

نتیجه‌گیری

شناخت ویژگی‌های یک استاد مطلوب از نظر آموزش‌گیرنده‌ها در موفقیت دانشگاه در تربیت نیروهای فکور بسیار حائز ارزش است. بر همین اساس در این مطالعه به بررسی نظرات دانشجویان در خصوص میزان اثربخشی مؤلفه‌های اخلاقی در تدریس اساتید پرداخته شد و نتایج نشان داد که دانشجویان مورد بررسی همه‌ی مؤلفه‌های مورد اشاره در تحقیق را به‌عنوان ویژگی‌هایی از تدریس اخلاقی اساتید باور دارند و اثرپذیری آنها را در تدریس اخلاقی پذیرفته‌اند، لیکن در تبیین تدریس اخلاقی برای دو مؤلفه‌ی ارزشیابی مناسب و کارآمدی آموزشی اهمیت بیشتری قائل هستند و در تدریس اخلاقی تأثیر این دو را بیشتر از سایر مؤلفه‌ها می‌پندارند و به مؤلفه‌های تعامل حرفه‌ای، کمک به رشد حرفه‌ای دانشجویان و کارآمدی در محتوا، در درجه‌ی دوم تأثیر توجه دارند و فضای بحث کلاس، احترام به همکاران و احترام به کلاس را در تدریس اخلاقی با تأثیر پایین‌تر قلمداد می‌کنند.

یکی از دلایلی که دانشجویان به تأثیر برخی مؤلفه‌ها در تدریس اخلاقی توجهی نشان نداده‌اند به نظر می‌رسد ناشی از محیط آموزشی و مقطع تحصیلی آنها باشد که اهمیت رعایت و اجرای مسائلی نظیر مستقل بار آوردن دانشجو، باز بودن فضای بحث کلاس، روحیه‌ی جستجوگری و دانش‌پژوهی در تدریس به آنها آموزش داده نشده است و آگاهی کافی از فرایند تدریس ندارند و پاسخ‌های آنان به این مؤلفه‌ها بیشتر ذهنی بوده است.

توجه به کارآمدی آموزشی در تحقیق حاضر در ردیف اولویت‌های اولیه‌ی تدریس اخلاقی قرار گرفته است. در پاسخ‌دهی به زیرمقوله‌ها دانشجویان به این مسئله توجه نموده‌اند که استاد باید قادر باشد دانسته‌های علمی خود را به‌نحو مطلوب ارائه بدهد. برای دانشجویان روشن بودن مسیر حرکت حائز اهمیت است لذا داشتن طرح و برنامه برای تدریس را مهم می‌شمارند و معتقد هستند استاد در تدریس اخلاقی برنامه‌ی از پیش تعیین شده دارد و مسئولیت تدریس خود را می‌پذیرد که با تحقیقات وهابی (۱۳۹۳)، عابدینی و همکاران (۱۳۸۹) همخوانی دارد ضمن اینکه در مطالعه‌ی مظلومی محمودآباد و همکاران (۱۳۸۹) نیز در ویژگی‌های یک استاد توانمند کارآمدی آموزشی مورد توجه قرار گرفته است و در تحقیق والی و همکاران (۱۳۹۳) در اولویت‌های دیدگاه و نظرات اساتید در مورد ویژگی‌های یک استاد توانمند به حیطه‌ی مهارت تدریس اشاره شده است و گشمرد و همکاران (۱۳۹۰) نیز در تحقیق خود بر اهمیت تسلط استاد بر درس مورد تدریس و داشتن برنامه‌ریزی منظم جهت ارائه‌ی دروس از دیدگاه دانشجویان و اساتید صحنه گذاشته‌اند.

به لحاظ میانگین رتبه‌ای میزان اهمیت ارزشیابی درست و مناسب در این تحقیق از سایر مؤلفه‌ها بالاتر گزارش شده است که در تحقیقات سایر محققین نظیر تحقیق وهابی (۱۳۹۳) دانشجویان در ویژگی‌های یک استاد خوب برای ارزشیابی اهمیت کمی قائل شده‌اند. با توجه به اینکه دانشجویان منتخب از معدل بالای تحصیلی برخوردار بودند می‌توان اذعان داشت یکی از دلایل اهمیت بالای مؤلفه‌ی ارزشیابی برای دانشجویان در این تحقیق به همگنی در توانمندی علمی دانشجویان مورد مطالعه مرتبط باشد. این دانشجویان ارزشیابی عادلانه و درست را از استادان خود طلب می‌کنند و در شرایط عادلانه‌ای که استاد برای آنها فراهم نماید احساس می‌کنند تلاش‌هایشان در فراگیری مطالب درسی مورد توجه و ارزیابی قرار گرفته و دیده شده است. ارزیابی مناسب و ارائه‌ی امتیازهای عادلانه از سوی استاد حس ارزشمندی را به دانشجویان منتقل می‌نماید.

ارزشیابی به نحو مطلوب انگیزه‌ی مؤثری برای جلب دقت و تلاش دانشجویان برای یادگیری و آگاهی از پیشرفت تحصیلی آنان ایجاد می‌کند (شعبانی، ۱۳۹۱). دانشجویان عموماً ارزشیابی را

بررسی میزان تأثیر مؤلفه های اخلاقی در تدریس اساتید از...

وسيله‌ای برای تهدید و تعیین افراد ضعیف تلقی می‌کنند و از آن هراس دارند. به نظر می‌رسد ارزش تربیتی ارزشیابی و اهداف ارزشیابی، چندان برای دانشجویان نهادینه نشده است و در تدریس اخلاقی اهمیت چندانی برای آن قائل نیستند و در قضاوت عمومی به آن دلیل که دانشجویان از سطح توانمندی علمی همگنی برخوردار نمی‌باشند لذا میزان اهمیت مقوله‌ی ارزشیابی در تدریس دو سر طیف قرار خواهد گرفت، دانشجویانی که طالب ارزشیابی مناسب از سوی استاد هستند و دانشجویانی که ارزشیابی درست را به نفع خود نمی‌دانند.

ارزشیابی یکی از مراحل مهم فرایند تدریس به‌شمار می‌آید. بدون ارزشیابی اصلاح و تقویت رخدادهای آموزشی و تصمیم‌گیری برای فعالیت‌های بعدی در فرایند تدریس امکان‌پذیر نخواهد بود (شعبانی، ۱۳۹۱). در تدریس اخلاقی، اساتید ارزشیابی را صرفاً به‌عنوان محک زدن میزان یادگیری دانشجویان تلقی نمی‌کنند، بلکه آن را وسیله‌ای برای تشخیص در نظر می‌گیرند، که به-واسطه‌ی آن قادر باشند از میزان فعالیت‌های دانشجویان در طول یادگیری، اطلاعاتی معتبر به-دست آورند و همچنین آگاهی‌های لازم را از قدرت و ضعف روش تدریس، ارزشمند و صریح بودن اهداف آموزشی و اعتبار محتوا، کسب نمایند. مرزوقی و همکاران (۱۳۹۲) در تحقیق خود گزارش نموده‌اند که بهبود عدالت آموزشی موجب کاهش فرسودگی تحصیلی دانشجویان در ابعاد مختلف نظیر خستگی هیجانی، بی‌علاقه‌گی تحصیلی و ناکارآمدی تحصیلی خواهد شد و ارزشیابی درست، انگیزه و علاقه‌ی بیشتری به تلاش برای فراگیری مطالب درسی ایجاد خواهد نمود.

استاد با روح و روان و احساسات فراگیران سر و کار دارد و چنانچه به‌درستی عمل نکند زیان‌های جبران‌ناپذیری برجای خواهد گذاشت. شناخت ویژگی‌های مؤلفه‌های اصلی تدریس اخلاقی از دیدگاه دانشجویان سبب می‌شود که اساتید خود را از دریچه‌ی دید دیگران ببینند و بهتر مورد ارزیابی قرار دهند. اگر اساتید از رفتارهای مؤثر و غیرمؤثر خود آگاه باشند دسترسی دانشجویان به اهداف آموزشی را به طریق مؤثری تسهیل می‌نمایند و در باور به اصول اخلاقی، کاربرد این اصول را در تدریس مدنظر قرار می‌دهند. در نظام آموزش عالی توجه به انتخاب اساتیدی که از کارآمدی آموزشی بالا برخوردار هستند و به انجام ارزشیابی درست اهتمام می‌ورزند و نسبت به اهمیت آن در فرایند تدریس آگاه می‌باشند، شایان توجه است.

منابع

- آراسته، حمیدرضا؛ نوه ابراهیم، عبدالرحیم و مطلبی فرد، علیرضا. (۱۳۸۹). *بررسی وضعیت رعایت اخلاق آموزشی اعضای هیئت علمی دانشگاه‌های دولتی شهر تهران*. فصلنامه راهبرد فرهنگ. سال دوم و سوم، ۸ و ۹، ۲۱۹-۲۰۴.
- الهویی، گه شین. (۱۳۹۰). *تحلیل و بررسی جایگاه اخلاق حرفه‌ای تدریس در مراکز دانشگاهی، تأملی بر آراء و دیدگاه‌های اساتید دانشگاه‌های کردستان، اولین همایش بین‌المللی مدیریت، آینده‌نگری، کارآفرینی و صنعت در آموزش عالی*. سنندج، ۲۸ و ۲۹ اردیبهشت.
- شعبانی، حسن. (۱۳۹۰). *مهارت‌های آموزشی و پرورشی*، جلد اول (روش‌ها و فنون تدریس). تهران: انتشارات سمت، چاپ بیست و چهارم.
- عابدینی، سمیره؛ کمال‌زاده، حسام‌الدین؛ عابدینی، صدیقه و آقا ملایی، تیمور. (۱۳۸۹). *معیارهای یک استاد خوب دانشگاهی از دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی هرمزگان*. مجله پزشکی هرمزگان، سال ۱۴، ۳، ۴۵-۲۴۱.
- فلاح تفتی، علی محمد. (۱۳۸۹). *بررسی خصوصیات اخلاقی اساتید از دیدگاه دانشجویان دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد*. سمینار سراسری توسعه‌ی آموزش علوم پزشکی سنندج، اسفند ماه.
- گشمرد، رقیه؛ معتمدی، نیلوفر و واحدسرپرست، حکیم. (۱۳۹۰). *دیدگاه‌های اساتید و دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بوشهر در مورد ویژگی‌های یک استاد خوب*. مجله‌ی ایرانی آموزش در علوم پزشکی، دوره‌ی ۱۱، ۱، ۵۷-۴۸.
- گودرزی، مصطفی. (۱۳۸۸). *بررسی مبانی اخلاق حرفه‌ای معلمان از دیدگاه اندیشمندان مسلمان*. پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد، دانشگاه کردستان.
- مرزوقی، رحمت‌اله؛ حیدری، معصومه و حیدری، الهام. (۱۳۹۲). *بررسی رابطه‌ی عدالت آموزشی با فرسودگی تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم بهزیستی و توان‌بخشی*. مجله‌ی گام‌های توسعه در آموزش پزشکی، دوره‌ی ۱۰، ۳، ۲۱۶-۲۱۰.
- مطلبی فرد، علیرضا؛ نوه ابراهیم، عبدالرحیم و محسن‌زاده، فرشاد. (۱۳۹۰). *بررسی و شناسایی نشانگرهای حرفه‌ای و اخلاقی در آموزش و تدریس از نقطه‌نظر دانشجویان کارشناسی ارشد: یک مطالعه‌ی کیفی*. فصلنامه‌ی اخلاق در علوم و فناوری، سال ششم، ۴، ۹-۱.
- مظلومی محمودآباد، سید سعید؛ رهائی، زهره؛ احرام‌پوش، محمدحسن و سلطانی، طاهره. (۱۳۸۹). *ویژگی‌های یک استاد توانمند از دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد*. ۱۳۸۷. مجله پزشکی هرمزگان، سال چهاردهم، ۳، ۲۳۳-۲۲۶.

بررسی میزان تأثیر مؤلفه های اخلاقی در تدریس اساتید از...

والی، لیلا؛ شکوهی، مصطفی و بیکزاده، امین. (۱۳۹۳). *ویژگی های یک استاد توانمند از دیدگاه اساتید گروه رشته‌ی مدیریت خدمات بهداشتی و درمانی دانشگاه های علوم پزشکی کشور*. مجله‌ی ایرانی آموزش در علوم پزشکی، دوره‌ی ۱۴، ۲، ۱۰۰-۹۰.

وهابی، احمد. (۱۳۹۳). *ویژگی های یک استاد خوب از دیدگاه دانشجویان دانشگاه جامع علمی-کاربردی سنندج سال ۱۳۹۲*. مجله‌ی توسعه‌ی آموزش در علوم پزشکی. دوره‌ی ۷، ۱۳، ۹۱-۸۲.

Beckner, W. (۲۰۰۴) *Ethics for Educational Leaders*. Boston, MA: Allyn & Bacon

Birkelund, R. (۲۰۰۰); *Ethics and education*. Sagepub, *Journal of NursEthics*, Vol. ۷(۶), ۴۷۲-۴۸۱.

Campbell, E. (۲۰۰۸). *Review of th literature , The Ethics of Teachin as a moral Profession*. wiley , Intario Institute for studies in Education of the university of Toronto , ۳۵۷-۳۸۵.

Matthews, J. R. (۱۹۹۱). *The teaching of ethics and the ethics of teaching*. *Journal of Teaching of Psychology*, ۱۸(۲), ۸۰-۸۵.

Murray, H., Gillese, E., Lennon, M., Mercer, P. & Robinson, M. (۱۹۹۶). *Ethical principles in university teaching*. In: STLHE Society for Teaching.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی